

ПО ВЪПРОСА ЗА ЗДРАВΟΣЛОВНАТА ГОДНОСТ НА МОРСКИТЕ ЛИЦА

Гл. ас. Мария Иванова Радева
Русенски университет „Ангел Кънчев“
e-mail: mradeva@uni-ruse.bg

Резюме: Морско лице е физическо лице, което заема длъжност на кораб като член на екипажа или изпълнява служба на брега и притежава свидетелство за правоспособност, свидетелство за професионална компетентност, свидетелство за допълнителна или специална подготовка, придобито по съответния ред. Екипажът на корабите, плаващи под българско знаме се попълва с необходимия брой квалифицирани морски лица, притежаващи съответна правоспособност.

Членовете на екипажа трябва да отговарят на изискванията за здравословна годност, определени с наредба, издадена от министъра на транспорта и съобщенията и министъра на здравеопазването. Морските лица, които не отговарят на изискванията за здравословна годност и не притежават валидно свидетелство, не се допускат до работа на кораб.

Статията разглежда правните аспекти на здравословната годност на морските лица.

Ключови думи: морско лице, здравословна годност, Кодекс за търговското корабоплаване.

ON THE QUESTION OF THE PHYSICAL FITNESS OF SEAFARERS

Assist. Prof. Maria Ivanova Radeva, PhD

Abstract: According to the Merchant Shipping Code seafarer is a natural person occupying a position on board a ship as a crew member or serving on shore and holding a certificate of competency, a certificate of proficiency, a certificate of supplementary or specialist training acquired. Ships flying the Bulgarian flag shall be manned by the required number of qualified seafarers, possessing the proper competency.

The crew members must satisfy the requirements of physical fitness, established by an ordinance issued by the Minister of Transport, Information Technology and Communications and the Minister of Health. Seafarers who do not meet the requirements for physical fitness and do not hold a valid certificate are not allowed to work on a ship.

The aim of the article is to present the legal aspects of the physical fitness of seafarers.

Keywords: seafarers, physical fitness, Merchant Shipping Code.

Въведение

Трудовата дееспособност е призната от Кодекса на труда способност на физическото лице лично да придобива и упражнява права и да поема задължения¹, свързани с престирането на работната сила. Разглеждайки въпроса за ограничаване на трудовата дееспособност проф. Радоилски разглежда случаите при които е въведена забрана за постъпване на работа на лица с определени заболявания. Тезата на автора е, че в подобни случаи „не се касае до ограничаване правоспособността, а до защита на трудовите права на работниците и служителите, за грижа за тяхното здраве, за предотвратяване създаване на положения, които могат да ангажират тяхната отговорност за причинени вреди при изпълнение на служебните им задължения“. В тези случаи не се ограничава обемът на дееспособността, а се поставя въпрос за наличността или липсата на известни елементи на фактическия състав, който е необходим за възникване на трудовото правоотношение².

Действащото трудово право въвежда две предпоставки, за да е налице трудова дееспособност – това са навършване на определена възраст и наличие на определено здравословно състояние³. Настоящото изложение е свързано със изискванията към здравословно състояние на морските лица, като предпоставка за работата им на борда на плавателен съд.

В общия случай (извън изследваната тема) няма конкретни нормативни изисквания към здравословното състояние на бъдещия работник или служител. Съгласно Кодекса на труда всички работници и служители подлежат на задължителни предварителни медицински прегледи. Задължителните предварителни медицински прегледи се извършват с цел да се даде преценка за годността на лицата с оглед на здравословното им състояние да изпълняват определена професия (длъжност, трудова дейност), за която кандидатстват⁴, а не поставят конкретни параметри за здравословното състояние.

Предписанието за трудоустрояване, по смисъла на чл. 317 от КТ, също не е поставяне на нормативни изисквания спрямо здравословното състояние за изпълнение на определена работа. Определянето на противопоказаните условия на труд и преценката относно трудоспособно ли е лицето за работното си място и необходимостта от трудоустрояване (чл. 61, ал. 1, т. 7 и 8 от Наредбата за медицинската експертиза) е израз на грижа спрямо работниците и служителите, които страдат от определени заболявания. С оглед здравословното им състояние тези работници и служители не следва да изпълняват определени трудови функции или да бъдат в определена работна среда.

Поставянето на конкретни изискванията към здравословно състояние на лицата, изпълняващи определени трудови функции, е по скоро изключение. Пример в тази насока е разпоредбата на чл. 215, ал. 1, т. 3 от ЗПУО, съгласно която не може да заема длъжност на педагогически специалист лице, което страда от заболявания и отклонения, които застрашават живота и здравето на децата и учениците, определени

¹ Мръчков, В. Трудово право, 9 издание, Сиби, 2015, с. 177

² Радоилски, Л. Трудово право на НРБ, Държавно издателство „Наука и изкуство, София, 1957, с. 190

³ Андреева, А., Йолова, Г. Трудово и осигурително право, Издателство „Наука и икономика“ Икономически университет - Варна, 2020, с. 33

⁴ Чл. 1 от Наредба № 3 от 28.02.1987 г. за задължителните предварителни и периодични медицински прегледи на работниците

с наредба⁵, издадена от министъра на здравеопазването съгласувано с министъра на образованието и науката. Това условие се прилага и за заемането на всички останали длъжности в детските градини, в училищата, в центровете за подкрепа за личностно развитие, включително и в центровете за специална образователна подкрепа. При възникване на посоченото обстоятелство трудовото правоотношение с педагогическия специалист се прекратява при условията и по реда на Кодекса на труда. Въведените изисквания към здравословното състояние на педагогическия специалист е с оглед защита на децата и учениците и създаване на сигурна образователна среда.

Заемането на длъжности в сферата на транспорта също е обвързано от изисквания за здравословна годност. Съгласно чл. 39, ал. 2 от Закона за железопътния транспорт, министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията съгласувано с министъра на здравеопазването определя с наредба⁶ изискванията към персонала, който осъществява превозите на пътници и товари и съпътстващите ги дейности, включително за медицинската и психологическата им годност, условията и реда за провеждане на предпътните (предсменни) медицински прегледи. Лицата от въздухоплаването, които подлежат на медицинско освидетелстване, и изискванията, на които трябва да отговарят, се определят с наредба⁷ от министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията (чл. 37, ал. 1 от Закона за гражданското въздухоплаване). При въвеждането на норми за здравословна годност, лицата, които не отговарят на тях не могат да изпълняват съответните дейности. В посочените примери, целта на законодателя, е осигуряване безопасност на извършваните трудови дейности, съответно предоставяне на сигурна транспортна услуга, гарантираща безопасност както на пътниците, така и на други участници в транспорта.

Изисквания за здравословна годност на морските лица – международна и национална уредба

Лицата, изпълняващи дейности във водния транспорт, също трябва да отговарят на определени нормативни изисквания за здравословна годност. Приложимата нормативна уредба има повече от 50 годишна история, вкл. и съобразена с относими международни актове.

В Указа за търговското корабоплаване на Република България⁸, въпреки наличието на глава 3 Корабен екипаж, липсват норми уреждащи въпросите, свързани със здравословната годност на моряците. Указът за търговското корабоплаване, в частта относно морския транспорт, е отменен от Кодекса на търговското мореплаване⁹. С

⁵ Наредба № 4 от 2016 г. за заболяванията и отклоненията, при които не може да се заема длъжност на педагогически специалист

⁶ Наредба № 54 от 02.06.2003 г. за медицинските и психологическите изисквания към персонала, който осъществява железопътни превози на пътници и товари и съпътстващите ги дейности, и за провеждане на предпътните (предсменни) медицински прегледи

⁷ Наредба № 21 от 25.04.2007 г. за правилата за освидетелстване при определяне на медицинската годност за летателна работа и други видове авиационни дейности в гражданското въздухоплаване

⁸ Обн., ДВ, бр. 79 от 02.10.1953 г., в сила от 01.01.1954 г.

⁹ Обн., ДВ, бр. 55 от 14.07.1970 г., загл. изм. - ДВ, бр. 113 от 2002 г. на Кодекс на търговското корабоплаване

първоначалната редакция на разпоредбата на чл. 87, изр. 2 от КТМ се указва, че екипажът на българските кораби се попълва с необходимия брой квалифицирани морски лица, притежаващи съответна правоспособност, съгласно наредба за компетентност за морските лица.

Още по време на действие на УТК е приет подзаконов нормативен акт, уреждащ компетентността на морските лица¹⁰, а в периода от 1988 г. до сега действат поредица наредби с идентично наименование и предмет на уредба¹¹. Всички те съдържат изисквания за здравословна годност, относима към придобиването на правоспособност от морските лица. Съгласно чл. 4 от наредбата от 1988 г. за придобиване на първоначална или следваща правоспособност могат да кандидатстват български граждани, навършили 18-годишна възраст, които са *здравословно годни* и имат изискуемото образование и квалификация. Глава втора на действащата наредба е озаглавена Изисквания за придобиване на правоспособност, плвателен стаж и здравословна годност.

При промяната на КТК¹² през 2004 г., в текста на чл. 87 е включена нова алинея 4, съгласно която членовете на екипажа трябва да отговорят на изискванията за здравословна годност, определени с наредба, издадена от министъра на транспорта и съобщенията и министъра на здравеопазването. В мотивите¹³ към проекта на изменение и допълнение на КТК е посочено, че предлаганите промени имат по-скоро политически ефект и ще подчертаят готовността на Република България за въвеждане на международното и в частност на европейското законодателство.

Още при издаването на Наредба № 6 от 31.08.1988 г. за компетентност на морските лица е посочено, че изискванията в наредбата по отношение на морското корабоплаване съответстват на Международната конвенция за вахтената служба и нормите за подготовка и освидетелстване на моряците от 1978¹⁴ г., към която Народна република България се е присъединила с Решение № 192 на Бюрото на Министерския съвет от 1981 г. за утвърждаване на протоколи, договори спогодби и присъединяване към конвенция, както и на Резолюция А.485 (XII) от 19.XI.1981 г. на Международната морска организация (ИМО¹⁵) към ООН. Изискванията в наредбата по отношение на корабоплаването по река Дунав, притоците и каналите, свързани с нея, съответстват на Препоръките за подготовка на водачите на кораби и снабдяването им със свидетелства за правоспособност за международното корабо-

¹⁰ Наредба за компетентността на морските лица в Народна република България, обн., ДВ, бр. 79 от 1969 г.; изм. и доп., бр. 81 от 1971 и бр. 24 от 1984 г.

¹¹ *Наредба № 6 от 31.08.1988 г.* за компетентност на морските лица в Народна република България, обн., ДВ, бр. 83 от 28.10.1988 г. и бр. 84 от 1.11.1988 г.; *Наредба № 6 от 3.08.1999 г.* за компетентност на морските лица в Република България, обн., ДВ, бр. 73 от 17.08.1999 г.; *Наредба № 6 от 25.07.2003 г.* за компетентност на морските лица в Република България, обн., ДВ, бр. 83 от 19.09.2003 г.; *Наредба № 6 от 22.11.2007 г.* за компетентност на морските лица в Република България, обн., ДВ, бр. 101 от 04.12.2007 г.; *Наредба № 6 от 05.04.2012 г.* за компетентност на морските лица в Република България, обн., ДВ, бр. 31 от 20.04.2012 г.; *Наредба № 6 от 17.06.2021 г.* за компетентност на морските лица в Република България, обн., ДВ, бр. 54 от 29.06.2021 г., в сила от 29.06.2021 г., изм. и доп., ДВ, бр. 6 от 21.01.2022 г., в сила от 17.01.2022 г.

¹² Обн., ДВ, бр. 55 от 2004 г.

¹³ <https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/10752>

¹⁴ В сила от 31.03.1984 г., обн. ДВ, бр. 31 от 8.04.2005 г.

¹⁵ International Maritime Organization, IMO

плаване по Дунава на Комитета по вътрешните водни пътища към ООН и Дунавската комисия¹⁶.

Правило I/9 на Международната конвенция за вахтената служба и нормите за подготовка и освидетелстване на моряците от 1978 г. съдържа шест разпоредби, под наименование Медицински норми. Страните по конвенцията трябва да установят норми за медицинска годност на моряците и процедури за издаване на медицинско свидетелство. Част от конвенцията е Кодекса за освидетелстване и подготовка на моряците и носенето на вахта (Кодекс STCW¹⁷). В част А на кодекса са включени задължителни норми, докато част Б съдържа препоръчително ръководство.

Раздел А-1/9 на Кодекс STCW е озаглавен Медицински изисквания. Без да се засяга безопасността на морските лица или на кораба, отделните държави разполагат с известна степен на свобода, при въвеждането на изискванията към лицата, които искат да започнат работа по море, и моряци, които вече са на морска служба. Допустимо е да се въведат различни изисквания спрямо изпълняващите различни функции на борда, като се вземат предвид различните задължения на морските лица. При определяне на националните стандарти трябва да се вземе предвид необходимостта от преглед за всяко увреждане или заболяване, което би ограничило способността на моряка да изпълнява ефективно неговите задължения по време на периода на валидност на медицинското свидетелство. Стандартите за физическа и медицинска годност, определени от всяка страна трябва да гарантират, че морските лица демонстрират адекватна способност за слушане и говорене, за провеждане на ефективна комуникация и разпознаване на всякакви звукови аларми. Няма медицинска пречка или увреждане, които могат да попречат на ефективното и безопасно изпълнение на техните рутинни задължения и задължения в извънредни ситуации на борда, както и не страдат от заболяване, което има вероятност да се влоши по време на службата на море или да направи морското лице негодно за изпълняване на задълженията или да застраши здравето и безопасността на останалите лица на борда. Не приемат медикаменти, които имат странични ефекти, които могат да нарушат преценката, равновесието или всякакви други изисквания за ефективно и безопасно изпълнение задълженията им.

Раздел Б-1/9 е озаглавен Ръководство относно медицинските норми – Издаване и регистрация на свидетелства. Националните норми, трябва, доколкото е възможно, да определят обективни критерии относно здравословната годност за работа на кораб, като се взема под внимание наличието на борда на кораба на медицински средства и специалисти-медици. Те трябва да определят при какви условия морски лица, страдащи от потенциално опасни за живота заболявания, които изискват приемането на лекарства, могат да продължават да работят на кораб. Медицинските норми трябва да посочват и определени състояния на здравето, например далтонизъм, при които морските лица могат да бъдат лишени от правото да заемат определени длъжности на борда на кораб.

¹⁶ Повече за правната природа на актовете на Дунавската комисия *виж* Симеонова С. Международноправен режим на Дунав в европейката водна транспортна система река – море, Парадигма, 2011, 118 - 140

¹⁷ Последни изм. изм., ДВ, бр. 84 от 21.11.2022 г., в сила от 1.01.2023 г.

За да се гарантира, че всички моряци, от медицинска гледна точка са годни да изпълняват своите задължения на море Морската трудова конвенция от 2006¹⁸ г. на МОТ в правило 1.2 урежда Медицинското свидетелство. Правилото е, че моряк (не се поставя въпроса за неговата компетентност, а за здравословно му състояние) не може да работи на борда на кораб, ако не притежава медицинско свидетелство, удостоверяващо медицинската му годност за изпълняване на неговите задължения.

През 2008 г. Европейския парламент приема Директива 2008/106/ЕО относно минималното ниво на обучение на морските лица (преработена)¹⁹, в която отново се включват норми за здравословна годност – издаване и регистриране на свидетелствата (чл. 11). Държавите-членки определят нормите, на които трябва да отговарят морските лица по отношение на здравословната им годност, по-специално тези за зрението и слуха.

Всички действали наредби за компетентността на морските лица поставят условие за здравословна годност, като от 2007 г. до актуалната такава наредба от 2021 г. съществува раздел озаглавен Здравословна годност. Първоначално уредбата за извършване на медицинските прегледи се съдържа в необнародваната Наредба за медицинско и психофизиологично освидетелстване на кандидатите за работа, преосвидетелстване на работещите в търговския флот и океански риболов от 1991 г. Актуализацията на подзаконовата уредба се извършва с издаването на Наредба № Н-11 от 30.04.2014 г. за определяне на изискванията за здравословна годност на морските лица в Република България²⁰.

В действащата наредба за компетентността на морските лица в раздел Здравословна годност, са включени норми, в които са уредени някои аспекти на медицинските свидетелства. Препираща норма (чл. 12, ал. 2) указва, че здравословната годност на морските лица се установява и удостоверява при условията и по реда на наредбата за определяне на изискванията за здравословна годност на морските лица.

Наредба № Н-11 от 30.04.2014 г. за определяне на изискванията за здравословна годност на морските лица в Република България е съобразена²¹ с промените в Конвенция STCW и с влизането в сила на Морската трудова конвенция от 2006 г., с Ръководството на Международната морска организация и Международната организация на труда за медицинските прегледи на морските лица. Възприета е предложената в ръководството форма на свидетелство за медицинска годност. С наредбата се въвежда в българското законодателство и Директива 2012/35/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 21 ноември 2012 г. за изменение на Директива 2008/106/ЕО от 19 ноември 2008 г.

Здравословната годност, условие за извършване на трудова дейност

Актуалната дефиниция на понятието морско лице се съдържа в §1а, т. 9 от ДР на КТК. Морско лице е физическо лице, което заема длъжност на кораб като член на екипажа или изпълнява служба на брега и притежава свидетелство за правоспособност, свидетелство за професионална компетентност, свидетелство за допълни-

¹⁸ Закон за ратифициране на Морската трудова конвенция, 2006 г., обн. ДВ, бр. 42 от 2009 г.; конвенцията е обн. ДВ, бр.76 от 30 Август 2013 г., в сила от 20 август 2013 г.

¹⁹ Официален вестник на Европейския съюз L 323/33 от 3.12.2008 г.

²⁰ Обн. ДВ, бр. 41 от 2014 г.

²¹ *Виж* повече Раянова, Кр. Механизъм на адаптиране на международноправните норми, Научни трудове, том 48, 2009, 56 - 65

телна или специална подготовка, придобито по реда на наредбата за компетентност за морските лица. Компетентността на морските лица се свързва с видовете правоспособност и длъжностите, които могат да се заемат със съответната правоспособност, придобиването на правоспособност, поддържане на квалификацията, специалната и допълнителната подготовка, условията и реда за освидетелстване и регистрация на морските лица с цел повишаване безопасността и здравето при работа, опазването на морската и речната среда и имущество на море и река. Още в първата наредба за компетентността на морските лица, издадена при действието на КТК, придобиването на правоспособност е обвързано и със здравословната годност на лицата. Съгласно чл. 4²² от Наредба № 6 от 31.08.1988 г. за компетентност на морските лица в РБ за придобиване на първоначална или следваща правоспособност могат да кандидатстват лица, навършили 18-годишна възраст, които са *здравословно годни* и имат изискуемото образование и квалификация. В определени случаи длъжността моряк може да се заема и от лица без специална правоспособност (имат най-малко основно образование, отбили са военната си служба на кораби от военноморския флот или на кораби от морските поделения на Гранични войски), но наредбата²³ поставя изрично условие да са здравословно годни.

Следващата наредба за компетентността на морските лица (1999 г.) въвежда образец на медицинско свидетелство, с което се удостоверява здравословната годност на морските правоспособни лица. Свидетелството е със срок на валидност, което дава възможност за проследяване здравословното състояние на морските лица.

Още преди въвеждането на новата ал. 4 на чл. 87 на КТК, разпоредбата на чл. 25, ал. 1 от Наредба № 6 от 25.07.2003 г. за компетентност на морските лица в РБ въвежда правилото, че всеки член на екипажа на кораб, плаващ под българско знаме, трябва да отговаря на нормите за здравословна годност за заемане на съответната длъжност. Следващата наредба от 2007 г. ясно разграничава двете хипотези, към които има отношение здравословната годност. Съгласно чл. 12 всеки член на екипажа на кораб, плаващ под българско знаме, *или* кандидат за свидетелство за правоспособност трябва да отговаря на нормите за здравословна годност за заемане на съответната длъжност. Следователно морското лице следва да е здравословно годно както към момента на придобиване на съответната правоспособност, така и докато изпълнява съответната длъжност като член на екипаж.

Съгласно Наредба № Н-11 от 30.04.2014 г. за определяне на изискванията за здравословна годност на морските лица в РБ (по-надолу в текста наредбата) медицинско освидетелстване се извършва с цел да се направи преценка на физическото и психическото състояние на лицата, въз основа на която да се определи степента им на годност да заемат определена длъжност на кораб, плаващ по море или вътрешни водни пътища. На лицата, които отговарят на изискванията за здравословна годност, се издава свидетелство за медицинска годност. Здравословното състояние не е постоянна величина, още повече с оглед и на възрастта, и това е причината за въве-

²² Изм. - ДВ, бр. 57 от 1992 г.

²³ Чл. 41. (Изм. - ДВ, бр. 57 от 1992 г., бр. 81 от 1993 г.) Длъжността моряк на морски или речни кораби се заема от здравословно годни лица, които имат най-малко основно образование, отбили военната си служба на кораби от военноморския флот или на кораби от морските поделения на Гранични войски, или са притежаващи правоспособност водач на плавателен съд до 20 бруто регистър тона по море, съответно водач на малък кораб по р. Дунав.

дената срочност на свидетелствата за медицинска годност, което е и международна практика.

Свидетелствата за медицинска годност за работа на кораб, плаващ по море, се издават със срок на валидност при възраст на лицето до 18 и над 55 години – 1 година и при възраст на лицето от 18 до 55 години – 2 години. Медицинското освидетелстване на морски лица за здравословна годност за работа на кораб, плаващ по вътрешни водни пътища, се извършва при започване на работа, при навършване на 50 години, а след петдесетгодишна възраст – на всеки 5 години и след навършване на 65 години – всяка година.

Морските лица, които не отговарят на изискванията за здравословна годност и не притежават *валидно свидетелство за медицинска годност*, не се допускат до работа на кораб (чл. 6 от наредбата). Следователно лицето може да има съответната правоспособност, но няма да има възможност да извършва трудова дейност на борда на плавателния съд. Преценката на здравословното състояние е пряко свързана с възможността за полагане на труд на борда на кораб. Ето защо е важно да се осигури защита правата на освидетелстваните лица. Наредбата предоставя съответните защитни механизми в две насоки.

Наредбата въвежда критерии, които трябва да бъдат отчетени при освидетелстването, както и поставя на изисквания към лечебните заведения и лекарите, които провеждат медицински прегледи за удостоверяване на здравословната годност на морските лица. Спрямо здравословна годност при работа по вътрешни водни пътища са въведени и специфични обективни критерии, съдържащи се в Приложение 1а към наредбата. Приложение 2, разработено в две части съдържа минимални физически способности на моряците за постъпване и при работа на кораб (част А) и заболявания и състояния, при наличието на които се налагат ограничения за получаването на свидетелство за медицинска годност, необходимо за работа на борда на кораб в зависимост от групата на длъжността и зоната за корабоплаване (част Б). Минималните стандарти за зрение на морските лица се съграждат в приложение 3. За заболяване или състояние, което не е посочено в приложения 2 и 3, заключението се дава по индивидуална преценка на съответния специалист, който оценява моментното функционално състояние на морското лице или на базата на прогностична оценка за развитието на болестния процес, както и компенсаторните възможности на организма. При индивидуалната преценка се вземат предвид стадият на заболяването и/или степента на увреждане, интензивността му и темповете на развитие, изгледите за подобряване на състоянието, отражението върху конкретните задължения, наличието на други заболявания и/или увреждания, както и възможността заболяването/увреждането да се третира с лекарствени продукти или да се подложи на друг вид лечение и отражението на това върху годността на морското лице за работа. При освидетелстване по индивидуална преценка лекарите, провеждащи експертизата, са длъжни да вземат под внимание и конкретните условия за длъжността, на която ще работи морското лице.

Преценка на резултатите от прегледите формира заключението, което се прави от лекар с призната специалност по вътрешни болести. Лицето е *годно* означава, че то може да изпълнява всички задължения без ограничения в рамките на съответната длъжност. *Годно с ограничения (недостатък)*, означава, че лицето може да работи на кораб, плаващ по море или по вътрешните водни пътища, при определени условия, на определена длъжност, в определени райони и типове кораби. *Негодно* означава, че лицето не може да работи на кораб, плаващ по море или по вътрешните

водни пътища. *Негодно до отстраняване на недостатък* означава, че лицето не може да работи на кораб, плаващ по море или по вътрешните водни пътища, до отстраняване на определения недостатък. Заключение на лекаря следва да е мотивирано. При определяне на заключението за годност се посочват причините за ограничението, условията и видовете професионална дейност, за които се отнася, както и работното място на освидетелстваното или преосвидетелстваното лице. Спорните или неясни случаи при освидетелстването и преосвидетелстването се изпращат за решаване от съответната ТОЛЕК²⁴ (транспортна областна лекарска експертна комисия).

В наредбата е предвидена процедура за обжалване (чл. 25). Заинтересованите лица могат да обжалват заключението на лекаря с призната специалност по вътрешни болести в 14-дневен срок от получаването му пред съответната ТОЛЕК, заключението на ТОЛЕК – в 14-дневен срок от получаването му пред ТЦЛЕК (Транспортна централна лекарска експертна комисия), заключението на ТЦЛЕК – пред съответния административен съд по реда на АПК. С оглед бързина на производството е предвидено, че ТОЛЕК и ТЦЛЕК се произнасят по жалбите в 14-дневен срок от постъпването им. Процедурата по обжалване е сходна с тази, установена в чл. 112 от Закона за здравето, уреждаща обжалването на актовете на органите на медицинската експертиза на работоспособността. Контролът, вкл. и съдебният, върху заключението за здравословната годност на морските лица е гаранция за обективност на преценката на медицинския орган.

Специфичните дейности във водния транспорт (море и река) налагат да бъдат въведени нормативни изисквания спрямо здравословната годност на лицата, работещи на борда на кораб. Морските лица следва да имат съответно здравословно състояние, както към момента на придобиване на съответна правоспособност, така и през времето на извършване на трудовата си дейност. В случай, че получат съответни увреждания и престанат да отговарят на изискванията за здравословна годност морските лица, дори и да имат правоспособност не могат да заемат длъжност като част от екипаж.

Предложения de lege ferenda

Както беше посочено по-горе здравословното състояние на лицата не е статична величина. Това е причината свидетелствата за медицинска годност да се издават със срок на валидност. Житейски допустимо е, в срока на валидност на свидетелството, здравословното състояние на лицето да се влоши. В тази връзка с разпоредба на чл. 26 от наредбата е вменено задължение за морските лица. Лицата, заемащи длъжностите за работа на море и по вътрешни водни пътища, за които се изисква здравословна годност, посочени в приложение 1, са длъжни при влошаване на здравословното им състояние да потърсят лекарска консултация (1). Също така, както и когато прецени, че здравословното му състояние поставя под съмнение пригодността му за работа, всяко морско лице е длъжно незабавно да информира за това капитана или работодателя си (2).

²⁴ Относно ТОЛЕК и ТЦЛЕК виж Правилник за устройството и дейността на многопрофилните транспортни болници към Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията.

При определени ситуации, когато здравословното състояние на морското лице поставя под съмнение здравословната му годност, то може да затаи информацията за това свое състояние, опасявайки се да не изгуби работата си. Работодателят може да узнае за промяната в здравословното състояние на служителя, но може и да е в неведение за това. Така с поведението си морското лице, което фактически не отговаря на изискванията за здравословна годност, но притежава валидно медицинско свидетелство, поставя под угроза не само собственото си здраве, но и безопасността на екипажа и плавателния съд. Въпреки вмененото задължение, в наредбата не е предвидена санкция при бездействие на морското лице. И в тази връзка е и предложението *de lege ferenda* за предвиждане на санкционна последица спрямо морското лице, което не изпълни задълженията си за информиране по чл. 26 от наредбата

В определени случаи, работодателят може да получи информация за здравословното състояние на лицето – например от представени болнични листове. Също така, работодателят може да има и съмнения относно здравословното състояние на лицето – например при някои психични състояния. В наредбата липсва възможност за сезиране на медицински орган или търсене на съдействие от компетентния държавен орган от страна на работодателя. Това не би означавало освидетелстване по искане на работодателя. С оглед изложеното е и второто предложение *de lege ferenda*, за въвеждане на ред, по който работодателят да има възможност да представи медицинските документи, с които разполага, а преценката да е на медицинския орган дали лицето да бъде подложено на преосвидетелстване, въпреки наличното валидно свидетелство за медицинска годност. Така ще се гарантират какво правото на труд на лицето, така и сигурността на плавателния съд и сигурността на стопанската дейност на работодателя.

Въпросът за наличието или липсата на здравословна годност у морските лица е съществен с оглед сигурността на водния транспорт. Вярно е, че при влошено здравословно състояние морското лице може да изгуби възможността да упражнява професията си като част от екипаж. В случая защитата на общия интерес взема превес над личния такъв, с което се гарантира безопасност на транспорта.

Библиография

- Андреева, А., Йолова, Г. Трудово и осигурително право, Издателство „Наука и икономика“ Икономически университет – Варна, 2020.
- Мръчков, В. Трудово право, 9 издание, Сиби, 2015.
- Радоилски, Л. Трудово право на НРБ, Държавно издателство „Наука и изкуство“, София, 1957.
- Раянова, К. Механизъм на адаптиране на международноправните норми, Научни трудове, том 48, 2009.
- Симеонова С. Международноправен режим на Дунав в европейката водна транспортна система река – море, Парадигма, 2011.